

كل شيء

Ketabton.com

قره باغ

ليکوال: نور احمد مصلح
ژباړن: حبيب الرحمن رحمانی

کال: ۱۳۹۹

لړليک

مخ	عنوان	کڼه
2	سريزه	1
4	قره باغ جغرافيايي موقیعت	2
5	قره باغ اهميت	3
5	قره باغ ولسوالی تاريخي اهميت	4
8	قره باغ حاصلات	5
9	قره باغ مهم بندونه او نهرونه	6
10	قره باغ موجوده بازار حالات	7
11	قره باغ غرونه	8
13	قره باغ اوسيدونکي	9
17	قره باغ شخصیتونه	10
19	قره باغ معادني زيرمې ذخیرې	11
20	قبيلوي وپښن مطابق قره باغ کلي او درې	12

سريزه

لوړو غرونو په منځ کې يوه سرسبزه او هواره سيمه چې هر لوري ته يې زرغونې منظرې تر سترگو کېږي، چنارونو او د باغونو پاڼه هوا يې د زړه داغونه جوړه وي نو د دې ښکلې هوا دارې منطقي نوم قره باغ دی. د دې پراخې سيمې اوبه او هوا ډيره د ژوند کولو لپاره مساعده ده، مختلفه ځنګلونه، باغونه، ښکلې د بڼتې او مختلفه ډوله ميوې لري. د دې سيمې وګړي اسلام پاله، ميلمه پاله، د ښکلي لباس په تن کوونکي او دښکلو څېرو لروونکي دي. همدا با ارزښته سيمه د لرغوني غزني چې تاريخي مخينه يې محمود غزنوي او د اولياوو ګرامو شهر په نامه هم يادېږي، او د افغانستان په زړه کې پروتو ولاياتو څخه دی نو د دې ولايت په زړه کې پرته او سرسبزه سيمه ده چې هميشه دې خدای تعالیٰ اباده او سرسبزه لري.

پورتنۍ سريزه د ليکوال په قلم ليکل شوي او د دې کتاب اولنۍ نوم په فارسي ژبه (اينه قره باغ) باندې مشهور ؤ، کله مې چې پښتو ته وژباړه نوم مې د (کل په قره باغ) نوم ورته غوره کړ ځکه له دې جملې سره هم خلک اشنايي لري.

ليکوال د دې ښکلې او پاکې هوا لروونکې سيمې په اړه ډير ښکلي معلوماتو راټول کړي دي او په دې اړه ډيره هڅه کړې په اوسني عصر کې چې کتابونه ليکل شوي دي نو د دې سيمې په اړه داسي مکملو معلوماتو سره نه، يم مخ شوی. د دې سيمې ډيری اوسيدونکي به پوره معلومات او د دې سيمې له ارزښت څخه کېدای شي ناخبره وي. په ډيری کتابونو کې مې داسي پوره معلومات نه کړل ترلاسه چې زما په کېدون د قره باغ زيات اوسيدونکو اړتيا پوره کړي. زما په کېدون د ډيرو غوښتنه وه چې د قره باغ په اړه معلومات ولري يوه ورځ په ټولنيزي رسنۍ (فېسبوک) کې د اسدالله بېوال له پوستې سره مخ شوم هغه هم د قره باغ د نوم په اړه ئې معلوماتو غوښتنه کړې وه. همدا کتاب چې کله ماتر لاسه کړ. نو مې د ژباړي فکر له لومړۍ ورځې څخه پيل کړی دی اوس غواړم چې تاسو هم د دې ارزښتمني سيمې له معلوماتو خبر کړم. کيداشي چې زما ژباړه زياتي نيمګړتياوي ولري، خو بيا هم له لوستونکو هيله کوم په دې لاره کې زما سره همکاري وکړي؛ ځکه

دا زما لومړی ژباړه ده . دا کتاب به صرف په پي ډي ايف ډول ستاسو دمطالعې وړ وګرځي په چاپي بڼه يې بايد له نوي معلومات سمبال کتاب چاپ شي اوس يې د چاپ لپاره داسي پوره او له نوي معلوماتو په کتار کې کتاب نه شميرم بلکې د راتلونکي پوره کتاب ليکلو ته لاره هواره وي؛ يوازي په چاپي بڼه چې ما پښتو ته ژباړلی همدغه کتاب دی چې د (اينه قره باغ) په نوم دی ، د ليکوال کتاب چې کلونه پخوا چاپ شوی دی شپږ پنځوس مخونه لري په کوچني سايز کې چاپ شوی کتاب دی لومړي مخ کې د ليکوال تصوير او دوه بيتونه ليکل شوي دي او په وروستي مخونو کې د څارنوال محمد انور ناشر تعريف پرې ليکلی دی او ورپسې څلور نيم بيتي پښتو شعر او دوه نيم بيتي فارسي شعر باندي کتاب پای ته رسېږي چې په همدې صفحې کې ټولو شعرونو راول بڼه ګڼم .

اي قره باغه د زير و ګلو باغه

نوم دي شيرين لکه کيماغه

د ګلو باغه روشن چراغه

بوی د شرف بڼه لکېږي په دماغه

لومړنی صفحې بيتونه :

انچه ګویم کم بود از اوصاف ان ديار باوقار قره باغ

باغ بود باغ است باغ باشد تا ابد اين ديار افتخار قره باغ

کتاب وروستی صفحې بيتونه :

باغ و بوستان جنت مثال قره باغ

ګل و ګلشن ګل و ګلزار قره باغ

قره باغ جغرافیایي موقیعت

غزني لرغونی ولایت چې د افغانستان په مرکزي نقطه کې کرار لري، همداسي قره باغ ولسوالی هم د غزني له مرکزي نقطې څخه چې د کتاب د لیکوال په وینا او کیدای شي د نقشې له کراره یي دیرش کیلو میتره فاصله ښودلې ده، حال دا چې اوسني وخت کې ډیری خلکو په وینا د قره باغ له بازار څخه پینځه پینځوس کیلو متره په فاصله د جنوب لوري ته پرته ولسوالی ده. لیکوال په خبره غزني ولایت دهمانغه عصر په تقسیماتو له مخې په شپاړس لویو او ورو مرکزونو ویشل شوی ؤ، له دغو لویو او واړه مرکزو څخه ئې لس مرکزونه ولسوالی وې او پینځه واړه مرکزونه یا علاقه داري په نوم وې چې له دې جملې څخه یوه یې مرکزي مقام یا ولایت وو. ولسوالی عبارت وې لومړی د قره باغ ولسوالی دوهم اندرو ولسوالی درېیم خوجه عمري ولسوالی څلورم مالستان ولسوالی پینځم جغتو ولسوالی شپږم ناهور ولسوالی اووم اجرستان ولسوالی اتم جانغوري ولسوالی نهم مقر ولسوالی لسمه ناوې ولسوالی.

واړه مرکزونه یا علاقه داري چې په هغه وخت کې ورته علاقه داري ویله او اوس ولسوالی دي عبارت دي له کپرو، ده یک، زنخان، کیلان، اب بند او د غزني مرکزي مقام.

په اوسني وینې کې د غزني ولسوالی ۱۹ ته رسېږي چې ټولې ولسوالي یې عبارت دي: غزني ولایت مرکز (غزنی)، ده یک، زنه خان، خواجه عمري، رشیدان، ولي محمد شهید، جغتو، وانغذ، قره باغ، کپرو، اندر، ناور، اجرستان، مالستان، جانغوري، مقر، اب بند، کیلان او له ناوې ولسوالیو څخه عبارت دي.

قره باغ ولسوالی یو خاص موقیعت لري چې شرق ته یې د اندرو او وانغذ ولسوالی چې د غزني مربوط دي موقیعت لري، د شمال شرق طرف ته یې جغتو او ناور ولسوالی موقیعت لري،

همداسي د شمال غرب طرف ته جاغوري او مقر ولسوالۍ کرار لري جنوب ته يې اب بند، مقر او کيرو ولسوالۍ موقیعت لري. قره باغ ولسوالۍ په يوه مرکزي نقطه کې موقیعت لري چې نور ولسوالۍ ور سره د دائيرې په شکل څلور لورو ته موقیعت لري.

قره باغ اهميت

ارزښتمنه سيمه ده چې هر اړخ يې د صفتونو او اهميت وړده د دې سيمې اوسيدونکي ميلمه دوسته، غير تي او مېرني پاتي شوي دي انقلاب د وخت ټولې ناخوالي يې قبولي کړې خو بيابې هم د خپلي سيمې په ابادولو او سمسوره ولو کې بې شميره هڅي کړې دي. د دې سيمې وکړي يو بل ته درناوی لري له هري منطقې چې څوک ورته راشي په درنه سترگه ورته کورې د انقلاب په وختونو کې د ټولو ګاونډيانو ئې ښه ميلمه پالنه وکړه او له ټولو سيمو به يې ښه په امن او درناوي کې رخصته ولو د جنګونو او تور تمو کې خپلې مبارزې جاري ساتلي دي او د وخت ظالمانو ته نه دي تسليم شوي. د قره باغ سيمه د لويې لارې له امله نا امنه وه د وخت ټولې ناخوالي په دې لاره او ټولې منطقې رنځ ګاله چې اوس مهال يې بيانول ښه نه بولم ځکه دا ناخوالي تر نن ورځې پوري په تکراري ډول تکرارېږي.

قره باغ ولسوالۍ تاريخي اهميت

د قره باغ نوم يو اهميت لرونکی او د مخکينيو وختونو څخه را پاتي شوی نوم دی چې ډير شهرت لري له نوم څخه يې څرګندېږي چې د پخوانۍ يا لرغونو زمانو څخه دغه سيمه کې ښادسته باغونه يا باغيات موجود و او زرغونوالی ښکلا يې زياته در لوده چې له همدې وجې يې د قره باغ نوم ځان ته غوره کړی دی. دا نوم له دوو برخو څخه جوړ شوی دی او له دوو ژبو څخه اخیستل شوی چې يوه يې اردو او بله يې ترکي ژبه ده چې په اردو ژبه کې کلا باغ يا تور باغ ته ويل کېږي او په ترکي ژبه کې سيا يا تور يا شين باغ په نامه هم يادېږي همداسي په پښتو ژبه کې کره د يوه شي صحتي يا اصلي شي ته وايي چې کيدای شي اصلي معنی يې صحتي باغ، تور باغ او يا شين باغ/زرغون باغ وي په هر حال هر يو ور ته دلالت کوي. قره باغ د نوم په اړه اروښاد علامه عبدالشکور رشاد هم يوه مقاله ليکلې وه ما ډيره هڅه وکړه چې پيدا يې کړم خو ومي نه موندله

هغه هم د شین باغ په اړه ویلي و. د م ساعدي هوا او اوبو لرلو له امله د ټولو د پام وړ سیمه ده، چې مخکیني عصر کې یې د لوړ رتبه امیرانو او د هغه وخت د قدرت د خاوندانو توجو یې زیات جلب کړې وه، په دې سیمه کې او د دې منطقي مرکزي ساحو کې اوږده کنډل شوو کاریزونو او د بنایسته او خوږو اوبو لرلو له امله یې سیمه اباده ښکاري او د هر وخت او زمان د وکړو نظر یې ځان ته جلب کړی دی. همدا کاریزونو اباده ول د دې سیمې د وکړو کار نه دی بلل شوی بلکې دا د یو بل ځانگړي حکومت او د لوی قدرت کار بلل شوی دی، بل دا چې دغه کاریزونه د خلکو په وینا د سلیماني کاریزو په نامه هم مشهور دي او ویل کېږي چې د سلیمان پیغمبر په زمانه کې کیندل شوي یا جوړ شوي دي او ځیني بیا دا د سکندر د وخت اعمار شوي ګڼي.

په هر حال که د هر قدرت په وخت کې جوړ شوي دي صحیح او په ښه ډول کیندل شوي دي، ځیني کاریزونه ژر تخریب شوي دي، ځیني د انسانانو په واسطه د کاڼو او نور څیزونو په ذریعه خراب شوي دي د دغو تخریب شوو کاریزونو ابادول د او سني عصر د خلکو له توان څخه وتلې خبره ده ځیني کاریزونو د لویو قدرتونو او زور واکو له لوري د خلکو د نافرمانۍ له کبله زیانمن کړي دي لکه د چنګیز قالمیم په یرغل کې چې زیانمن شوي بیا نه دي رغول شوي.

ځیني کاریزونه د خلکو په مرسته پاک شوي او تر نن ورځې ورڅخه استفاده کېږي. د همدې لویو او وړو کاریزونو له وجې او د ښو اوبو او پاکې هوا په درلودلو سره یې د مخکیني عصر د پاچاهانو او لوړ رتبه خلکو پام ځان ته اړولای دی او د هغه وخت مشرانو هم خپله توجو همدې سیمې ته کړې ده، ویل کېږي چې د غزني ښار یو سر د قره باغ تر اخيري منطقو پوري غزیدلی ؤ چې اوس مهال هم یوه پخوانی کلا چې د عسکر کوټ په نوم اوس هم یادېږي او موجوده ده، زیات تاریخي اثار پکې پیژندل شوي لکه سوځول شوي او سپني او نور دهغه وخت اثار همدلته موجود ؤ همدا سیمه د (ګواښین) په نوم هم یادیدله همدلته به د سلطان محمود غزنوي د سلطنت په وختونو کې د او سپني او تخنیکي و سائیلو فابریکه موجوده وه چې دا سانو نعلونه او نعلبندي او نور جنکي اسباب جوړول نو له همدې وجې قره باغ سیمې همدوی ته د پارک مثال درلود ځکه همدا سیمه یو اباده او په باغونو پوښلي وه، په همدې سیمه کې یوه ښکلې او اباده د بنته چې لس کلیومتره په اوږدوالي او لس کلیومتره په سور سره موجوده ده چې د هغه وخت او هم په او سني وخت

کې زیات شهرت او ارزښت لري د (باغ اعطار) په نوم یادېږي، همدې دښتې کې به د سلطان محمودي غزنوي او د ده لښکریانو به یې د پسرلي شپې او ورځې همدلته د تفرح لپاره تیره ولې، همدا اوږده او له خوشبویانو ډکه دښته به د ګلکو او د زردالو درود په اوبو به خړوبیدلې چې همدې سیمه کې په منظم ډول باغونه ایښودل شوي و او دا دهغه عصر پارک په نوم یادېله. همدې دښتې ته نېر دې یو پوخ اوږدو کیندل شوي کاریز چې ډیرې خورې اوبه یې درلودې، او د هغه وخت په نوم چې شب بهار یې یا د پسرلي شپو په نوم شهرت درلود د همدې نومول شوي کاریز په ځمکه کې یوه لویه او د مقاومت لرونکي کلا موجوده وه په همدې کلا کې به سلطان محمود او د هغه وخت لښکریانو به یې د پسرلي شپې او ورځې همدلته په تفریحې او منظریې ډول سبا کولې چې اوس هم هغه سیمه د شهر په نوم یادېږي.

کومه کلا چې هلته موجوده وه او سني وخت کې ویجاړه شوې، پارکونه او باغونه یې د غزنویانو له دورې څخه وروسته چې کله غزني د غوریانو او علاوالدین جان سوز لاس ته ولویده ټوله اثار یې و سوځول. باغونه او پارکونه یې له منځه یووړل او ځینې یې تخریب کړل، د ځینو ئې یوازې نومونه په مراټ را پاتې دي.

غزنویانو یا شاید د هغه څخه د لرغوني دورې به وي یوه غزل په مراټ را پاتې ده دا غزل چې د قره باغ زرغونوالی او ښکلا په کې منعکس شوي له پخواني عصر څخه یوه راپاتې غزل ده چې د هغه عصر په وادونو او خوشحالي په محفلونو کې ویل کیده خوله په خوله تر مور. پورې را رسیدلې او هم په او سنی زمانو کې له راډیو ګانو هم اوریدل شوي که څه هم لرغونو زمانو کې ویل شوي ده، مثال او نمونه یې په دې ډول په کتاب کې لیکل شوي ده.

کَل په ق_____ره باغ ده

د قره باغ د خلکو څه عجب دماغ ده

کَل په ق_____ره باغ ده

ده قره باغ په وطن څه ښکلی شمال ده

کَل په ق_____ره باغ ده

که څه هم قره باغ اوس هم په زرغونوالی، ښکلا او صفت وړ دی خو بیا هم همدا غزل چې پخوانی
اهنکې او خوند لري له ډیره پخواني عصر څخه راپاتې ده.

قره باغ معنوي هستي چې د وخت د پاچاهانو او د حکومت توجو ورته جلب شوي او خپل همت
يې د غیرت په میدان کې ثابت کړی دی د وخت او عظمت لروونکي پاچا امیر شرعلي خان چې د
افغانستان مخکیني پادشاه تیر شوی دی د قره باغ منطقې ته يې خاصه توجو کړې وه نومړي د
باغ اعطار دښتي په یوه حصه کې چې یو لوی نهر د اوبو له نختې څخه راغلی او همدا ځمکې پرې
سمسوري وې یوه کلا په نوم د شراباد اباده کړه نوموړې ځمکې بیا وروسته غازي امان الله خان
مراڼي او وزیرو غرتي قومو ته چې د افغانستان د استقلال او ازادې اخیستلو کې زیاته ونډه
اخیستې وه، خپل شهادت يې په ثبوت ثابت کړی وو د مققاتو په ډول ورکړل شوه چې اوس هم
همدا قومونه پر همدې ځمکو کې اوسېږي.

قره باغ حاصلات

قره باغ سیمه په زیاته اندازه زراعتي ځمکې لري د پریمانه اوبو په لرلو سره د دې سیمې خلک په
کښت کولو بوخت دي دوی له کښت او کار سره ځانګړی شوق لري او همدا د ځمکو ابادولو څخه
ډول ډول حاصلات ترلاسه کوي. په همدې ډول ډیری حاصلات يې خارجي هیوادو ته هم صادرات
کېږي.

مختلف ډوله باغونه لري او هر ډول میوې په کې کېږي او هم يې میوې نور ځایونو ته صادرات
کېږي او په بدل کې کافي اندازه پیسې ترلاسته کوي.

د باغونو له پاللو سره سره د مختلفو حیواناتو په پالنه هم بوخت دي همداسې د اسانو روزنه سوارلي
او هم د (نیزې لوبې) په کې رواج لري.

همدا سيمه يوه د ژوند د اسنتياوو لپاره تر ټولو غني او هر ډول د ژوند د ضرورت وړ څيزونو لرونکي ده. د ضرورت وړ او مختلفو ډوله څنګلونه لري د سوځولو او د استفادې لپاره ډول ډول لړکيو ونې پکې کېږي او د عوايدو په ترلاسه کولو کې مهم رول لري.

قره باغ مهم بندونه او نېرونه

قره باغ په روښنايي کې د هيواد روښنايي نغښتې ده، او هم همدا سيمه دا استعداد لري او په اساني سره دا کار شونى دى ځکه قره باغ د ولايت په سطحه دوه لوى او مهم بندونه لري چې په کم مصرف او اساني سره جوړېږي او د زيات برق ورکولو توان لري او هم د سيمي په روښانه کولو کې مهم رول لري.

داوبو په درلودلو سره قره باغ دوه مهم بندونو جوړېدا ته ضرورت لري ځکه دوه مشهور بندونه چې د زر سنګه او زر دالو په سيمه کې موقعت لري.

۱- زر سنګه بند: چې د قره باغ بازار شمال لوري ته په لس کيلو مټري کې د زر سنګه په سيمه کې موقعت لري او د دوو لويو غرونو په منځ کې په اټکلي ډول يې ارتفاع دوه سوه متره شاوخوا ښودلې ده، د قره باغ له وسطي سيمې څخه يې اوبه تيرېږي چې د بازار ختيځ لوري ته يې يو پل هم پرې جوړ شوى دى چې د (قره چې) پل په نامه مشهور دى. نوموړى د اوبو بند له اوبو څخه غني بند يادېږي چې د ژمي او پسرلي په موسمونو کې د زياتو اوبو په لرلو سره ځيني خلک له مشکلاتو سره لاس وي، همدې بند سرچينې چې د (فلک سيا کو) په نوم غره او بله سرچينه يې کلو يا ناور چې په قره باغ کې د کلو غره په نامه يادېږي او هم زيات شهرت لري سرچينې اخلي، همدغه غر چې تل په واور پوښلى او د بارانو او سيلابونه د زخيري کولو ځاى هم لري ويل کېږي چې د کال په څلور واړه فصلونو کې له دې ځايه رواني اوبه ترې بهيږي. نوموړي بند ته د ضرورت وړ هرڅه په سيمه کې شته د اوبو د مخنوي لپاره ځانګړي غرونه او د جوړولو لپاره يې په سيمه کې ځانګړي ډبري چې د (سنګه سنګچله) ورته وايي او په سيمه کې ریکه په ټاکلي اندازه شتون لري. د برق ورکولو ښه چانس ورسره شته او هم د سيمې په زرګونه جريب ځمکې د خړوبولو قدرت لري.

او سلونه کاریزونو چې په همدې سیمه کې موجود دي له اوبو څخه یې برخمن کېږي. هغه شاري ځمکې او لوی لوی میداني ځمکې چې تراوسه شاري پاتې دي د زراعت او کچې وړ به وکړي. که چېرته د زر سنکې بند جوړ شي او د اوبو موجوده یې پکې په څپوشي او همدا د بند اوبه د غرو او ښکلو تپو ته د ماشین الاتو په واسطه پورته شي او پر دغو اوبو او د غرو په لمنو او سرونو کې په منظم ډول پارکونه، هوایي میدانونه، سړکونه، باغونه او زراعتي ځمکې پرې ابادي شي نو دا به بې مثاله او بې سیاله د دنیا منظره وکړي چې ساری به یې نه لیدل کېږي.

۲- زر دالو بند : همدا بند یوه هم په وسطي او زرغونه سیمه کې چې زردالو نومېږي جریان لري همدا بند د ژمي او پسرلي په موسمونو کې اوبه څخه برخه من دی او تل جریان لري په همدې سیمه کې هم په لوړو ارتفاعاتو کې هم غرونه موقیعت لري. څلور فصله ترې رواني اوبه بهیږي او تل د ډیرو سیلابونو د راتلو څخه برخمن دی او د اوبو د زخیره کولو لپاره په ډیره لویه اندازه کاسه لري له دې بند څخه په ډیره پیمانې استفاده کیدلی شي ځکه : دلته یوه لویه دښته چې د لږم/لږمي په نوم شتون لري د اب بند ولسوالی او مقر ولسوالی په اوږد سره پرته ده او همدا شان د باغ اعطار لویه دښته پرته ده، خړوبولای شي او زراعتي مفاد ترې تر لاسه کیدلای شي په همدې ډول د قره باغ، مقر او اب بند ولسوالی ګل او ګلزار کولای شي.

قره باغ موجوده بازار حالات

دلته صرف د لیکوال د وخت بازار حالات را اخیستل شوي دي که څه هم اوسني وخت کې د بازار پراخوالی زیات دی دکانو شمیر په زرګونو دی مساحت یې لوی شوی؛ دلته د لیکوال د وخت معلومات تاسو ته ژباړم؛ ځکه ټوله د لیکوال په قلم لیکل شوي معلومات دي ما صرف ژباړلي دي. هغه وخت د بازار مساحت او پراخي دوه دیرش په دوه دیرش کیلومتره کې ښودل شوی چې تخمینی مساحت یې (۱۲۵۰) کیلومتره مربع چې دوه دیرش کیلومتره عمومي سړک د کابل کندهار له شرق څخه د غرب ته وسل شوی تیر شوی دی.

قره باغ بازار د مرکزیت له وجي د منطقي په سطحه د توجو او اهمیت وړ دی او هم یې د هزاره او پښتون او غیره خلکو سره هر څه مساوي دي د هغه عصر کې د دوکانونو شمیر زرو شاوخوا ول او

خام ډول جوړ شوي وو، د بازار په منځ کې ښکلي او ذایقه داري اوبو جریان درلود، بازار دوکانداران باخلاقه، باادبه، بانصافه او ښه خوی په درلودلو سره د خلکو کاروبار په صحیح ډول په مخ روان وو په داخل د بازار کې یو مسجد چې د درې سوه نفرو ځای یې درلو موجود وه او هم یو تعمیر چې د پخو خښتو څخه جوړ شوی په ولسوالۍ کې موجود وو هم د پخو خښتو په وسیله بل تعمیر کډام و، یو پوخ کانکریټي یو منزله تعمیر د شفاخانې لپاره موجودی و.

بازار که څه هم یو اجتماعي مرکز دی بل د ټولو د ژوند د ضرورت وړ توکې یې پوره کړي دي او د زیات اهمیت وړ دی د دي ساتنه او پالنه د منطقي د هر سړي وظيفه ده، د لیکوال په خبره د بازار وصله ول د موشکي سره چې په اوسني وخت کې وصل شوی الحمدلله د خلکو ډیر ضرورتونه پرې پوره کيږي او بل د شرق لوري ته سای له بازار سره او همداسي له عمومي لویه لارې یا عسکر کوټ سره د قره باغ بازار وصل کول په اصلي او اساسي ډول د لارې جوړه ول په حقیقت کې د قره باغ بازار ژوندي ساتل دي.

قره باغ غرونه

که هر څومره قره باغ د منطقي په اړه بحث او خبري وشي بیا هم لیر. دي او خلاصون یا پای به ونه لري ځکه چې د دي سیمې منځنۍ سطحه د یو میدان ته ورته شکل لري او هر لوري ته ټاکلی اوږد والی لري، څلورو اړخونو ته لوړ لوړ غرونه لري داسي غرونه چې د سړي سترگې او پام ور اوږي ځینو ځینو په سرنو سپیني واوږي ښکلې منظرې جوړې کړې دي تپې یې لا ډیره ښکلا لري منځنۍ میدان یې د چنارونو ونو او د باغونو په شین رنگه سره پوښلی دی د غرونو لوړي څوکې یې د اسمان له فلک سره سر وحي او چې هر لور ته کورې نو فکر کوې چې د کلا په شان د غرونو دیوالونه چار چاپیره راتاو شوي.

غرونو له مجموعي څخه یې ځیني مشهور او د سیمې په ښکلا کې ځانګړتیاوي لري او هم یې له نیردي ولسوالیو سره پراته دي یا پیوسته شوي دي را څو د قره باغ مشهور غرونو ته :

کارګان غرونه: چې له جنوب څخه شمال لوري ته چې د خاكي باد او یا هم د کوی باد په نامه مشهور دي چې د قره باغ منطقه له اندرو او واغظ سره نښله وي.

سر بلند غرونه : دا غرونه شنې درې لري چې قره باغ او جغتو سره نښلوي او د قلياقل نه وروسته د کلوکو د غرونو د پيل سره خپل سر کښته کوي او پای ته رسېږي.

ناهور يا ناور غرونه : چې په (کلوکو او سيا کو) هم شهرت لري چې ډير لوړ او تل په واوره باندي سپين وي او تل يې سپينه پکړی په سر وي د يوه لوړ ډيوال په خير قره باغ او ناور ولسوالی سره بيله وي چې له شرق څخه د غرب لوري ته پراته دي، غرب لور ته يې د د کلوکو يا (کوی بلند) دی چې د منار په شکل په يوازي تنه د تيارسي او سلامي په ډول ولاړ دی جنوب لوري ته کواره غر يا سر غر په نامه چې د (کواره) په ډول ولاړ دی چې په همدې نوم يې شهرت موندلی دی.

سور غر (سرخ کو) : چې د هزاره او پښتنو سيمې سره بيله وي همدا غر داسي شکل لري لکه تکیه چې وهلي وي.

(مدکو) غرونه : چې د قره باغ منطقه له مقر او اب بند څخه بيله وي له غرب څخه د شرق لوري ته او له شمال څخه جنوب لوري ته او بيا هم له غربه د شرق لوري ته او بيا هم له شماله جنوب ته د کفچه مار په شکل په يو بل کې سره تاو شوي د ډبرو رنگارنگې معادنونه او نوره ښکلا لري.

(کو سر) غر : چې د شير په غره سره مشهور ده او ښکلې او شنې ونو په درلودلو سره په خپله لمن کې د اوبو يو ښکلې نهر لري چې (جوی شير) هم ورته وايي چې دا غر د قره باغ او اب بند په منطقه کې موقعيت لري او پورته د غره په څنډه کې يو زيارت کرار لري چې د کوم بنده لپاره الله ج ابدې کور کړځولی دی.

اوس راځو ورو تپو ته همداسي ښکلې او رنگيني تپې موجودي دي چې هره يوه ځانته او بيل بيل ارزښت لري همدا تپې چې په يوه بله کې سره اوبدل شوي دي همدا تپو شروع د خالي رڼا خيلو له حصو څخه شوي ده تر بني مونده يعني د شرق له خوا څخه د غرب لوري ته او د بني مونده څخه يې بيا کړځيدلي دي يا تاوشوي دي د قبرغي لوري ته يې سلسله پيدا کړې ده او د غرب لوري ته کړځيدلي دي تر جنکک کلي او هم همداسي پورته لوري ته سلسله لري تر رځني يعني د ځنکک تر پايه وروسته د زر سنکې د بند لوري ته يې تسلسل موندلی دی په زر سنکې کې پيوند په تپو کې پرې شوي يا پای ته رسيدلي دي. وروسته د کاتو کوت څخه سلسله شروع شوي د دغو تپو او هم د خربلاق لیسک او د قبرغي سره تيري شوي ان تر اهينو پوري. هغه سلسله چې په

خُنکَلک یې پای موندلی و له هغه نه وروسته د شرق خُخه غرب لوري ته ادامه پیدا کوي د کَلکو تر سر سبزي ساحي پوري. وروسته همدا تپې ادامه پیدا کوي تر نختې، اصغیر او تر قلوچ پوري. کَلکو له درې خُخه وروسته مسلسلې تپې د شمال خُخه جنوب لوري ته خپله سلسله روانه ساتي تر زردالو پوري د زردالو له سر سبزي درې خُخه وروسته د غرب لوري ته تسلسل لري او همداسي د زردالو د سیند سره او د عمومي لاره چې جاغوري، مالستان، اجرستان او رزکان لاره ده د زردالو له لوی کوتل خُخه بیا د سره غره سره خپلي سلسلې لري او د شیر لوړ غره پوري تپې رسیري او دلته پای مومي چې دلته یوه ډکه چینه اوبه خلکو ته تحفه کوي.

قره باغ اوسیدونکي

قره باغ اوسیدونکي نرم مزاجه او خوږمن ښودل شوي چې عبارت دي له پښتنو، هزاره گانو او فارسیوانو خُخه پښتانه یې اهلي سنت او حنفي مزحبه دي، هزاره او اکثریته فارسي ژبې اهلي تشيع جعفري مزحبه شيعه دي، د قره باغ پښتنو نفوس تر پینځه شپيته سلنه خُخه زیات دی، چې د مخکینۍ سروې له مخي پینځه شپيته اټکل شوی دی او د هزاره او فارسي ژبو نفوس پینځه دیرش ټاکل شوی دی.

قره باغ پښتانه په دوو ټبرونو ویشل شوي چې له غلجي او دوراني خُخه عبارت دي، تقریباً پینځه اویا سلنه یې غلجي ټبر پوري اړه لري او پینځه ویشته سلنه یې په دوراني ټبر اړوند ښودل شوي دي.

غلجي قبیلې عبارت دي له :

❖ اندر

❖ تره کي

- ❖ خروټي
- ❖ د فتاهي
- ❖ مياخل
- ❖ لودين
- ❖ ملاخيل
- ❖ ليلي زئي
- ❖ ناصر
- ❖ مرياني

دوراني بناخ قبيلې عبارت دي له :

- ❖ پوپل زي
- ❖ اسحاق زي
- ❖ مهمند
- ❖ بټه ني
- ❖ افره دي
- ❖ ترين
- ❖ وزير
- ❖ مراڼي
- ❖ مسعود
- ❖ وردک

کيداشي ډيري نوري قبيلې چې اوسيدونکي يې په کم تعداد وي له ليکلو څخه پاتې شوي وي .

د قره باغ د غلجي قبيلې پښتانه عبارت دي له :

اول - اندرو قبيله : اندرو قبيله چې د قره باغ اکثريت پښتنو څخه دي په دوو بناخونو ويشل کېږي چې په جلال زي او مرجانخيلو باندي ياديږي ، چې جلال زي د قره باغ شرق لوري ته اوسېږي يعني په (موچي ، موشکي ، همبلاق ، باران کلا او رناخيلو) په کليو کې ژوند کوي چې بيا همدا

جلال زي قبيله په دوو ورو ښاخونو چې عبارت ده له «رنا خيل او جلندر خيل» باندې ويشل کېږي.

دوهم - مرجا نخيلو قبيله : همدې قبيلې اوسيدونکي د قره باغ مرکزي کليو کې اوسېږي چې عبارت دي له «شبار نودې ، بهادرکي ، سفر خيل او جان مراد» او همدا قبيله هم په دوو ښاخو ويشل کېږي چې عبارت دي له باباخيلو او سه پای څخه اندرو قبيلې خلک زياتره ځمکې لري او ميلمه دوسته دي.

درېيم - تره کي قبيله : همدې قبيلې اوسيدونکي په دوهم درجې چې په اکثريت کې د پښتون ميشو کرار لري او په مختليغو ښاخونو ويشل کېږي چې (بدنخيل ، ناخيل ، جمال خيل ، نوروز خيل ، شمول خيل ، جوري او نور) باندې ويشل شوي دي عموماً تره کي قبيلې اوسيدونکي د ځمکو او د ملکيت لرونکي دي.

څلورم - خروټو قبيله : همدا قبيله هم د قره باغ په درېيمه درجه اوسيدونکي لري او په غلجي ښاخ اړوند په مرکزي ساحو کې د قره باغ اوسېږي په دوو ښاخو ويشل شوي دي چې عبارت دی له «دقو خيل او ادو خيلو باندې او وروسته په ورو ټبرونو ويشل کېږي چې عبارت له «بنډار خيل ، حمند خيل ، يحي خيل ، زاولي خيل ، مارزک ، رانجي خيل ، سورا نخيل ، حيدر زي» او داسي نور وړکيو ښاخونو باندې ويشل شوي دي.

پنځم - دفتانې قبيله : دفتانې قبيله په څلورمه درجه او د غلجي پښتنو په کتار کې درېږي همداسي د دې قبيلې اوسيدونکي هم په مرکزي ساحه دي قره باغ کې اوسېږي چې په مختليغو ښاخونو پوري اړه لري چې عبارت دي له (عمرخيل ، ابراهم خيل ، نسو خيل ، هيدر او همداسي نور...)

شپږم - مياخيلو قبيله : د اهم څلورمي درجې او کتار ته ځان رسوي ، غلجي پښتنو پور اړوند قبيله ده چې په ورو ښاخونو سره پيژندل کېږي چې عبارت دی (بلوچ خيل ، شاديخيل ، مندر خيل ، لوني ، زکوري او داسي نور) دا خبره د يادولو دې چې (مياخيل ، دفتانې ، خروټي ، نصري او

لوانې) په ژبه (لېجه) ، خوی ، دود (رواج) او د ژوند کولو په د ستورونو کې یوشان دي چې اکثریت یې سرمایه داره ، تجاران یادشوي او همدا کاروبار په مخ وړي .

اووم - ملا خیلو قبيله : دا قبيله هم په غلجي باندي سره کډیږي او د قره باغ په دوو یا دریو کلیو کې یعنی په رڼا خیل او ځیني نور یي مرکز ته نیږي دي اوسیږي .

اتم - لیلی زي قبيله : د دې قبیلې وګړي په جانمراد او مرکز مربوطه په دوو یا دریو کلیو کې اوسیږي په غلجي او خروټي بناخ مربوط یاد شوي دي . نهم - مریانې قبيله هم په دوه یا درې کلیو چې په داخل دي جانمراد ، رڼا خیلو او په قره باغ کې او سیږي او په کوچنیو بناخونو ویشل شوي او غلجي ټبر مربوط یاد شوي دي .

لسم - لودین قبيله : د دې قبیلې وګړي چې یو کلی یې د قره باغ په مرکز کې اوسیږي او په غلجي بناخ پوري اړوند دي .

ځیني وړې قبیلې چې په قره باغ کې اوسیږي عبارت دي له « سعادات ، دهقانان یا تاجیک ، اوزبک چې له له اصله دلته اوسیږي او ځیني نور چې د پښتنو په غلجي او دورانیو پوري اړه نه لري په اقلیت سره شتون لري .

قره باغ هزاره قوم هم په مختلفو قبیلو ویشل شوي دي او دوه مهم بناخونه یې عبارت دي له (محمد خوجه او چهار دسته) څخه دي . محمد خوجه قبیلې هزاره ګان په مربوطه ساحو دي مرکز او د شمال په سر سبزو ساحو کې خپل ژوند کوي . چهار دسته قبیلې هزاره ګان په غربي طرف ته نیږدي په سر سبزو درو دي کلکو ، زردالو ، تمکي ، نی کلا او همداسي نور ځایونو کې اوسیږي د دې قوم وګړي عموماً د ځمکو په ابادولو مصروف دي او زحمت کاره دي .

قره باغ شخصیتونه

د لته یوازي د لیکوال د عصر ځینو روحاني او د هغه وخت شخصیتونو ته پاملرنه شوی؛ حال دا چې د قره باغ اوسني شخصیتونه د یادولو، ستاینې او پیژندلو وړ دي او اړتیا ورته زیاته لیدل کېږي ترڅو د دوی په اړه معلومات راټول او یو بل په همدې ترتیب اثر د چاپ لپاره اړتیا لیدل کېږي چې د شخصیتونو ژوند او کارنامو ته پکې ځای ورکړل شي، اوسني دوره کې هم په قره باغ کې ډیر داسې روحاني شخصیتونه شته چې په هیڅ ډول ورته پام او توجه نه ده شوي او همداسې طبابت، انجنیري، سیاست، تعلیمي ډګر او ادب ټولنيزي اصلاح لپاره داسې لیکوالان لرو چې د هیواد په سطحه منل شوي اثر لري مثلاً د سیمې اوسنی یو مشهور ناول او لنډو کیسو لیکوونکی لیکوال نصیراحمد احمدي یادونه وړ دی او همداسې نور... د لیکوالو ژوند او د هنر ټولو معنوي هستیو ته پکې ځای وي، دغه کتاب د بل جامع اثر لپاره لاره خلاصه وي او باید په رڼا کې بل اثر چې نوي او تازه معلومات د قره باغ د شخصیتونو په اړه پکې په پوره ډول ترتیب شوي وي دروازه خلاصه وي ترڅو راتلونکی یو داسې مکمل کتاب د قره باغ په اړه ولیکل شي ترڅو ټوله معلومات پکې په اډیټ ډول خپاره شي ترڅو محصلین، زده کوونکي او د سیمې او سیدونکي په پوره ډول استفاده ترې وکړي. د پورتنیو خبرو راوړلو اړتیا وه ځکه چې لوستوونکی لاندې نیو شخصیتونو ته د اوسني وخت فکر ونه کړي، بلکې لیکوال د خپل عصر روحانین او ځیني شخصیتونو یادونه کړې ده او اړتیا یې کېلې ده. زه یې تاسو ته یوازي ژباړم خو تاسې د لیکوال د وخت له شخصیتونو سره اشنا شئ.

قره باغ لکه په مخکینيو وختونو کې ویارمن شخصیتونه درلودل لکه فعاله علما، واقیعي روحانین او قبیلوي مشران چې ځیني یې د مثال په ډول یاد شوي دي. روحاني طریقت پیرو کړل اخندزاده تره کی چې د خپل وخت یو نیک او د شهرت لرونکی شخصیت ؤ د یادولو وړ دی. په وروستني عصر کې د سید سلطان شا اغا چې د طریقت پیرو او روحاني شخصیت ؤ او د ټولو اعتقاد وړ بلل شوی دی چې یوازي ئې یو مزار پاتي دی. همداسې روحاني طریقت او اهلي تشیع شیخ عزیز الله چې د قره چه کلي اوسیدونکی عالم او د متشعید مقام ته رسیدلی د فقې جعفري کې رسیدلی دی او د ټولو اعتماد او اعتقاد وړ بلل شوی چې ډیري خاطرې او پندونه ترې راپاتي دي.

قبيله وي مشرانو څخه يو هم حاجي عبدالغفار خان مرجانخيل اندر چې د ټولو خيرخوا او د پوره باور دي قبيلو او د منطقي په سطحه قومي مخور وو چې يوازي يې افتخارات را پاتي دي. همت د لارې سالار بلل شوی شیرمحمد خان بابا خيل اندر د عموکي چې د خپل وخت جنرال او د امير عبدالرحمن خان اعتماد ئي تر لاسه کړی دی او تاريخي کارنامي ترې پاتي دي د خپل قوم او دمنطقي افتخار بلل شوي دي.

شيرخان ناشر: ناشر په يو علم دوسته او غزتمی کورنی کې دنيا ته سترگي غړولې دي په قبيله خروټی د پوره استعداد لرلو سره يې په تجارت کې هم زيات شهرت تر لاسه کړ او هم په شمار (۳۱) جلا ده مختلف ديني ، تاريخي او اسلامي کتابونه يې د علما په مرسته وليکل او چاپ شوي او هم (۴۴) نور يې د چاپ لپاره آماده کړي چې له همدې وجې يې د ناشر لقب غوره کړی دی ، څه وخت چې د افغانستان پاچاهي سقاو زوی ته په لاس ورغله شیرمحمد خان ناشر د غازي محمد نادر شاه اعتماد يې تر لاسه کړ چې په مسلسل ډول د حکومت لويه دنده يې تر لاسه کړه چې په هغه وخت کې د (نائب الحکومه) په ډول بدخشان کې مقرر شو چې په اوو کلنه دوره کې د بنو صفتونو او نوم په درلودلو سره افتخاري کارنامي هم تر لاسه کړي.

هزاره احمد علي خان د جنکک د کلي اوسيدون ښه عالم او پوه شخصيت وو چې په ښه ډول په مسلسل ډول د لوگر ولايت حکمتي سرپرستي د ده په لاس وه چې په ښه ډول يې ياده دنده سر ته رسولې او د سيمې او قوم افتخار ياد شوی دی .

هغه چې په وړو وظيفو او د هنر او کمال څښتن ياد شوی يو هم ميرزا ظريف خان بابا خيل چې د شبار کلي کې اوسيده د منطقي په سطحه ممتاز خطاطانو په کتار کې ياد شوی دی چې ښه نوم يې تراوسه پوري ژوندی دی .

يادي سيمې کې زيات علما او روحانين په ياد عصر کې موجود ؤ او د ځينو نومونه په ليکلي ډول ياکتابي بڼه راوړل شوي دي .

مولوي عبدالمالک خليفه صاحب چې مرور دار په کلي يې د ژوند خوږه مرحله په ښه ډول تيره کړې ده واقعي او ښه علميت يې درلود . د اهلي تشيع علماوو څخه د محمد علي او حادي د قلياقل اوسيدنکی دی چې د مشهد مقام ته رسيدلی روحانی او د فقي جعفري پيرو ياد شوی دی .

دقره باغ يادو شخصيتونه وفات شوي ځکه د ليکوال په گډون د ټولو مزارونه د ياد په ډول راپاتي دي .

قره باغ معادني زيرمې ذخيرې

د غرونو لوړوالی او رنگينوالی نه دی چې همدې سيمې ته يې ښکلا ور کړې ده بلکې د دې غرونو او ټپو کې يوه بله لويه هستي هم په مخليتغو ډولونو سره ذخيره ده چې د غرور او اهميت لوړو څو کو ته يې ځان رسولي دی چې هغه عبارت دي له :

اول - سروپو معادن : ثابت شوی معادن د رڼا خيلو په کلي کې د کلاخان په نوم نوموړي کاريز په داخيل کې شتون لري .

دوهم - زغال سنکې معادن : د کلکو د غره په لمن او د زرسنکې په سرسيزي او د اوبو بند ته مساعدي سيمه کې شتون لري .

درېيم - سروپو معادن : دا معادن په شرقي سيمه چې يعني د زر دالو د سيمې او د سره غره په لمن کې شتون لري .

څلورم - طلا معادن : غربي لوري ته د سره غره په لمن او د تمکي کې چې په مخکينو زمانو کې اخراج شوی او استفاده ترې شوې او همدا سيمه د زر کشان په نوم شهرت لري .

پنځم - تيلو چينه : په حصو دي ميلور درې کې شتون لري *****

شپږم - مر مرو ډول ډول ډبرې : د مدکو غره په سلسله کې د ناوې او شير تر مينځ موجودي دي .

اووم - د تيلو چينه : چې په دا خيل دي کاريز دي جلم کې شتون لري .

ياد معادنونو په خپل سري ډول ځان ښودلی دی ، نه د کومو مسلکې او نه هم د معادن پيژندونکو کشف کړي دي ، همدا شان که مسلکې انجنيرانو په همدې سيمه کې پلټنه وکړي په زيات امکاني ډول سره په زياته پيمانه به دلته معادني ذخيري کشف او کټې به ترې واخيستل شي .

قبیلوي و پښن مطابق د قره باغ کلي او درې

قره باغ ولسوالۍ نفوس ته په کتلو سره مجموعاً (۳۲۰) کم زیات کلي او درې شتون لري چې له دې جملې څخه (۲۷۵) کلي د پښتنو دي او هم (۵۰) کلي د فارسي زبانه هزاره وو او ځینې غیري اهلي تشیع وروڼه هم ژوند کوي .

لومړی را څو د جلال زي قبیلې وکړو ته چې د قره باغ په کومو کلیو کې او سپري او همداسي په ترتیب سره د قره باغ نوري قبیلې کلي او درې په ترتیب سره را اخلو .

جلال زي قبیلې و کړي د قره باغ په کومو کلیو کې استوګنه کوي :

پاچه کې

ناتار

کڼکې

کردی

باران

خالي رڼا خیل

نوګروک

موشکي اخند خیل

راخت وال

سرګوده

داود خیل

سروال موشکی

رسوغرا

سراو

موچی

خربلاق رنا خیلو دره

مربلاق

میا نتو علم خیل

خار سال

سری

چوہی

ملا موسی

غلام شا رناخیل کلی

شا کاریز

فتح

خان محمود

غرغرک

سر بلند

دبر کلا

کوولی

اشکیان

همبلاق

کلا علم خان کلی

مرجانخیلو قبیلې د قره باغ په کومو کلیو کې استوګنه کوي:

انګوال سر خان کلی

مرخان چې څلور مسجدې دی

نوده

شبار

ملاخیل

بادرګی

سفرخیل

بچو

کټه ده

خونیان جانمراد

پورته عسوخیل

خالوخیل

کاکش

کشي

عموګی

شیر چې څلور مسجدې دی

نه برله

کاو مشک

ملا عبدالباقي جانمراد

خان زمانخيل

غندی

کينته عسو خيل

اختر خيل

قربانخيل

روبا

علي محمد خان قلعه

يارکي خيل

ملنکي خيل

بکي

جبار جان

بلال

قلندر خيل

چاويان

همزه خيل

سرکي

دادوخیل

داد محمد کلا

خاؤل

جانمراد میراحسن خیلو کلی

بارک ایدنی خیل

اتواله

عسکر کوٲ

علی نیازی چمبر

کشته خالوخیل

موسی وال

مخی لنکر قره باغ

شبی جانمراد

ملاخیلو چمبران

تره کی قبیلې د قره باغ په کومو کلیو کې استوګنه کوي :

همبلاق رختوالو کلی

فتح خان

سنګی

کهرجز

ملوک

بشیر

جلم

سر پوست

بارو کلی ، محمد برات چمبران

ترشي اسلم

پورته نواز

کښته نواز

جمال خیلو لوی کلی

ډکړي

کښته نوروز خیل

پورته نوروز خیل

نیازي

کښته ناخیل

پورته ناخیل

بشي

بگي خیل

کل اخندزاده

والي

بدین خیل شیر

شیر پوپلو کلی

شیر مکتب ته نپردي کلي

کامشک دره چې شیر مسجده لري

زردالو

خروټي قبيلي د قره باغ په کومو کلي کې استوگنه لري :

لانرجوی

سر سوته

دي سعيد

شاغولي

اکبر خان

جرگنه

غلام رسول خان

نيازي

ليلی

همت

مروت

نقشبند خان

دراز

کرکاب

پورته پروکي

کښته پروکي

کياکت

کالی

پورته چرکي

کښته چرکي

سر بلند

شاديخان

رې نواز

سيف الدين خان

روشن

دولت خان

لايق

منگل

ازاد خان

وليداد

ظفر کوبي

حاجي عطار

حاجي جمک جمال

سرک طراب

کوچک

مزدور کی

شبار

غلام محی الدین استاد

مراد خان رانجی خیل

ارباب حاجی طراب

غفور ارباب

نصرت آباد

دفتاری قبیلہ د قرہ باغ پہ کومو کلیو کی استوکنہ لری :

نعال خان

لوکری

شامدا

جان بهادر

کلبی

میدانک

کوڈل بعبود

نسوخیل

ابراہیم خیل

چاگر

فقير ياسين

کنه ده

جنکک

قبرغه

حاجي شير محمد کلی

ادم

مياخيلو قبيلې د قره باغ په کومو کلیو کې استوگنه لري :

عبدالله گل

دهقانان

عمرزي

نجيم خان د غټ

شاديخيل

بلوچ خيل

صاحب زاده

ملوک

ملا غلام نبي

روزي

بشير

پورت ته لويي

کښته لويي

هارو خيل

وليداد

کندي جمال

کلدياران

نيازي جانمراد

ملاخيلو قبيلې د قره باغ په کومو کليو کې استوگنه لري :

شبار ملاخيلو کلی

رڼاخيلو ملاخيل

ډکري ملاخيل

ليلي زي قبيلې د قره باغ په کومو کليو کې استوگنه لري :

جنجال ليلي زي

همبلاق

جانمراد

مرياني قبيلې د قره باغ په کومو کليو کې استوگنه لري :

سرياني رڼاخيل

وليداد شيخ داد گل

جانمراد مرياني

نيازي قبيلې د قره باغ په کومو کليو کې استوګنه لري :

حاجي جانو د خدو خيلو کلی

علي نيازي

په همدې ترتيب د نورو قبيلو سره په څنګه کې د لاندي قبيلې هم په شمير سره په يادو کليو کې استوګنه کوي.

د کاکا کلا په کلي کې لودين قبيلې وګړي .

بشار په کلي کې علي خيل قبيله

په هارونخيلو کې سلمانخيل قبيله

لايق کلي کې ناصر قبيله

موشکي

دوراني قبيله چې په کم او زيات شمير په لاندي کليو کې اوسېږي د يادولو وړ ده چې لومړی يې د پوپل زي بناخ ته راځو چې په کومو کليو کې استوګنه لري.

پوپل زي قبيلې وګړي د قره باغ په لاندي کليو کې استوګنه کوي :

عبدالروف کلی

نجم خان

کنښته فقير

چاکر

غلام قادر

يار محمد خان بابا

سروا غطه خان

کلخ چین

محي الدين كنده لځ

كنده لځ

جمنی شاه كنده لځ

برکت صاحب

پورته وليداد

كنننه وليداد

مرور داد

پنهى

بارك زى زرک بناخ د دوراني چې په څلور و كليوو کې موجود دي.

قریه نعيم خان

سروال موشكى

وليداد

مرور داد

اسحق زى دوراني چې په لاندي كليو کې موجود دي.

وليداد

کوبی کل محمد

شرخان

شیرین خان

لیلی زی

ایوب کوبی

مهمند قبیلہ چہ اصلاً دورانی قبیلہ ارونڈ دی په لاندی کلیو و کپ او سپری .

مرزا حقداد کلی

فیض محمد

پنہی

سر بلند

میرزا میر

قاضی همبلاق

قبرغہ

کلان خان

وزیر دورانی ہم په داخل دی قره باغ کپ په دغو کلیو کپ او سپری چہ په دی

ترتیب سره .

ارباب کلی

شامدا

خان محمد خان شیرآباد

فتح مير شراباد

بره خان شيراباد

خانم دنى

قطب خان

مراڻي قبيله هم په قره باغ ڪي اوسپري :

دشتک د ملڪ مير ولي ڪلى

اچکزي قبيله هم په قره باغ ڪي اوسپري :

عبدالڪريم ڪلى

ترين چي دا هم د دوراني قبيلې يو بناخ دى په يادي ولسوالي ڪي ژوند کوي :

لايق ترينان

دولت خان ترينان

جمال خيلو ترينان

په داسي ډول شامدا ڪي مسعود دوراني هم ژوند کوي .

ورد ڪي قبيلې وگړي چي په قره باغ ڪي په همسايه توب ژوند لري په لاندي ڪليو ڪي

په کم زيات شمير ژوند کوي .

لايق ڪلي ڪي

رڻا خيلو په نواباد ڪي

دهقانان يا تاجيک پښتانه چي پر غلجي او دوراني بناخ پوري اږوند نه دي ، په لاندي

ڪليو ڪي ژوند کوي .

دهقانان

کوبی

ارباب

کوډل ارباب

نخی

خالو خیل جانمراد

حاجي عبدالله جان بازار ته نیردی

سعادات قبيله چې په څلور کلیو کې ژوند کوي

سید سلطان شاه اغا کلی

دولت خان سید مصطفی

غټ

چهار خیل

پنج برجه کلی کې اوزبک پښتانه هم ژوند کوي او هم په د زر دالو کې اوزبکو پښتنو قبيله استوګنه لري.

کتاب اخیری برخې ته را ګرځو په دې پرځه کې اهلي تشیع یا هزاره قوم ته چې د قره باغ په دا خیل کې ژوند کوي د (۵۰) شاوخوا کلیوو او درو کې ژوند کوي په دوو ښاخونو ویشل کېږي.

لومړی ښاخ د محمد خواجه د قبیلې دی چې (۲۷) کلیو کې استوګنه لري چې لومړی د دغې قبیلې یادونه کوو.

چونې کلی چې مرکز ته نیردی

ماشى

نواباد

دي اوبه قره چه

سه دهی

رزاد

بوزي

جمال شیر خان

میرک

سیدولي

نواباد سیدولي

اهینو دره چې څلور یا پنځه کلي ده

خوندان دره چې دوه یا درې کلي ده

توچو سر سبزه دره چې څلور کلي ده

توچو سعادات

جنکلیک دره درې کلي ده

جنکلیک داربیک

لنډر د سعاداتو قبیله چې څلور کلي نور هم دي

زرکو د بیاتو قبیله

زرسنکې دره چې دوه کلي نور هم لري

خير طوغى

پوند كشته

مرزكه قلياقل

قلياقل دره چې لس كلي لري

بلداغان دره چې درې كلي لري

نختې دره چې چې اته كلي سعادات قبيله

اصغر دره چې نهه كلي لري

په همدې ترتيب هغه درې او كلي چې د چهار دسته هزاره په كې ميشت دي

كلكو دره چې شپږ كلي لري

زردالو دره چې اته كلي لري

بيدره

بیرم

كاومره

شاكوبلاق

ملور

د بخشي

كوټه سعادات دبدي

دبدي دره چې ۱۵ كلي لري

شاكې نوکه باربک

کټه غار

نی قلعه چې ۲۲ کلي دی

تمکي طاقيين

قول

ورقه

کرو

خانه ميانه

بلند قاش

قاني

فانش کواره

خوش مدي

پای قول چمبر

عمومي ډول په هره دره کې ډير واړه واړه کلي شتون لري چې دلته يې د هغوی څخه يوازي د درو نومونه راوړي دي .

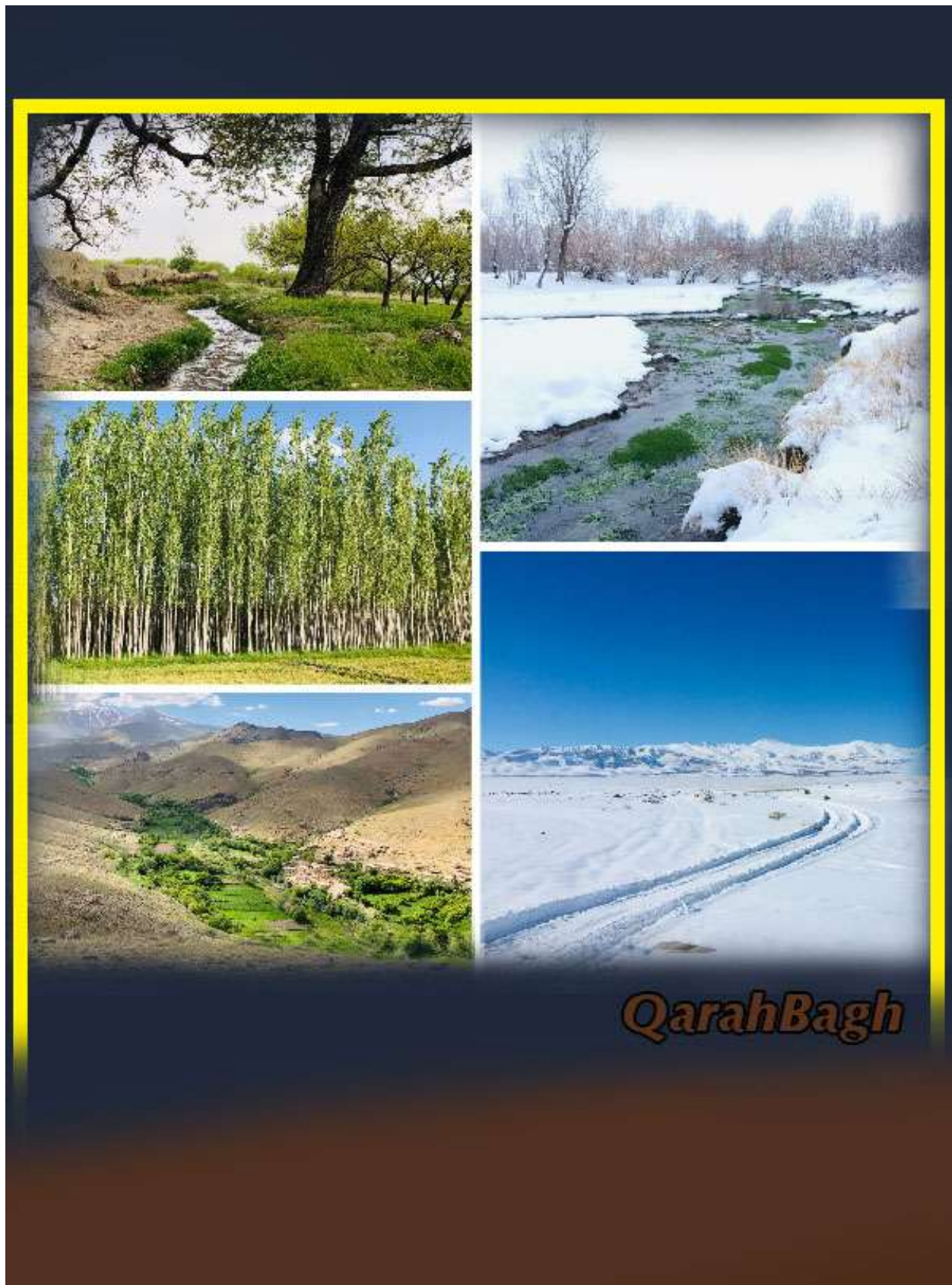
همدې ډول ليکوال په خپل اثر کې له لوستونکو څخه هيله کړې چې پر ياد کتاب کې به ډير نيمکړتيا وي موجودي وي له لوستونکو څخه يې غوښتي دي چې په نيمکړتياوو کې ور سره مرسته وکړي تر څو په را تلوونکي کې د معلوماتو اسانۍ وي .

قره باغ اهميت لرونکي او د صفت وړ سيمه ده چې دا هر څه په مات قلم نه دي بشپړ شوي او د معلوماتو کمۍ به لازم موجود وي . کيدای شي ډيری خطا کاني هم ولري .

کتاب په پای پاهو کې د څارنوال محمد انور ناشر د لیکوال په همدې اثر باندې تقریظ لیکلی دی چې په همدې ډول یې د لیکوال سبک یې ستایلی دی او لیکي سبک یې روان دی او د لیکوال نثر او د جملو طرز یې روان او عامیانه بنودلی دی.

ناشر لیکي: «اثر محترم الحاج مصلح صاحب بنام «اټینه قره باغ» را قبل از چاپ مطالعه نمودم مولف محترم در مقدمه مختصری که پیرامون معرفی زاد کاهش رقم فرموده اند چگونگی آن محل را جملات جالب و تشبیحات شاعرانه ترسیم داشته.»

QarahBagh

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**